

Kruno Prijatelj

DVIJE RESTAURIRANE SLIKE IZ SPLITSKOG SAMOSTANA SV. KLARE

U svojoj davnoj radnji iz god. 1951. pod naslovom »Slike domaće škole XV stoljeća u Splitu« bio sam objelodanio dvije tempere na drvetu (vel. svaka 83/36 cm) s prikazima sv. Nikole i sv. Agneze iz splitskog samostana klarisa i dajući njihov opis spomenuo stanje oštećenosti tih umjetnina.¹⁾ God. 1979. obje su slike restaurirane u restauratorskoj radionici Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu, pa me raduje da ih mogu reproducirati nakon ovog zahvata koji ih je u okviru mogućnosti približio prvotnom izgledu.

Na slici sv. Nikole došla je više do izražaja bijela mitra ukrašena dragim kamenjem, novi su intenzitet dobili zlatni brokatni pluvijal s tamnijim zlatnim rubom, s izvezenim crvenim ornamentima i s ljubičastom podstavom zakopčan bogatom gotičkom fibulom s dragim kamenom crvene boje po sredini, te bijelosivkasta alba koja se spušta do poda, a jaču su izražajnost dobili crvenilo svečevih papuča i sjaj pozlaćenog gotičkog biskupskog štapa s prikazom božanskog Jaganjca.

Isto je tako na liku sveteice otkrivena ljubičasta boja zeleno podstavljena plašta sačuvana samo u rijetkim fragmentima, dok se na njegovoj ostaloj površini vidi samo podloga. I svetica ima ispod plašta dugu svjetlosivkastu haljinu privezanu crvenom zauzlanom trakom oko pasa i crvene papuče, glava joj je okrunjena vijencem ružičastih ruža, u lijevoj ruci drži svoj atribut tj. janje u zlatnom krugu, a u desnoj vitki križ.

Iza oba sveca gornji je dio pozadine zlatne boje, a donji je podijeljen u tri polja, od kojih je gornji svijetle sive boje, srednji tamnije siv, a donji — koji u stvari predstavlja pod — zelen u raznim nijansama poput mramora.

Na slikama su prigodom čišćenja izišli na vidjelo i natpisi s imenima svetaca S. NICOLO i S. AGNEX(e). Na polju sa sv. Nikolom može se jedva pročitati potpis nekog vjernika napisan grafijom koja bi se mogla datirati u 16. st.: Piero Ch. . . .

Pišući prvi put o ovim slikama iznio sam mišljenje da se radi o djelima domaćih umjetnika i datirao ih u devedesete godine 15. st. donoseći neke

*Slika sv. Nikole nakon
restauriranja
(Foto: Živko Bačić)*

analogije, u širem smislu, s radovima mletačkih slikara sredine i druge polovice Quattrocenta i naglašavajući da se na njima osjeća spoj gotičkih i renesansnih elemenata kroz jednu konzervativnu i retardiranu interpretaciju.

Vraćajući se ovim umjetninama skoro nakon tri decenija, u toku kojih su i »dalmatinska slikarska škola« kao cjelina i profili mnogih njenih protagonista — od »majstora tkonskog raspela« preko Blaža Jurjeva, Nikole Vladanova, Lovre Dobričevića do Petra Jordanića i dubrovačkih renesansnih slikara — postali mnogo jasniji, nismo u mogućnosti mnogo više reći o slikama iz samostana splitskih klarisa.

Nekom konkretnom venecijanskom majstoru ni danas ih ne bih mogao atribuirati, a izvjesne stilske proturječnosti na njima i dalje bi govorele u prilog njihovom postanku u provincijskoj sredini, ili, radije u prilog veće mogućnosti da su djelo nekog još nedefiniranog dalmatinskog slikara kraja 15. st. s mogućim manjim pomacima toga datuma unazad ili unaprijed. Želio bih više istaknuti razliku koja se osjeća u glavama svetaca: glava sv. Nikole s očima stroga pogleda i s prosijedim brkovima i kovrčastom sijeđom bradom krije u sebi elemente koji vuku porijeklo još iz kasnog venecijanskog Trecenta, a kod nas se provlače do sredine 15. st. i nakon toga, dok glava sv. Agneze svojim pravilnim klasičnim oblicima i svjetlijim inkarnatom odiše već renesansnim duhom. Razlika je u tim glavama tolika da bi se mogla nametnuti sumnja u mogućnost dviju ruku ili preslikâ kod jedne od njih, ali mi se čini, s obzirom na to što se u drugim detaljima obaju polja očito može prepoznati ista ruka, da bi se moglo raditi i o dvama različitim predlošcima. Iako je gotika još prisutna, kao npr. na polju sa sv. Nikolom u obliku fibule i biskupskog štapa, te u načinu nabiranja donjeg ruba albe, dominantno je, premda još nekako plašljivo izraženo, renesansno htijenje vidljivo u nastojanju da se likovi plastično postave u prostor, u koncepciji volumena koja diskretno izbija iz oblikovanja tijela sveca i svetica, te u pojedinostima kao što su prema vani pružena Nikolina lijeva ruka koja drži knjigu s jabukom i Agnezina desna sa svetičnim atributom. Dok je koloristički osjećaj sa suptilnim odnosima i smionim kontrastima najkvalitetnija komponenta jednog i drugog polja koja najbolje odaje istog autora, neke slabosti u crtežu dolaze do izražaja u detaljima kao što su nespretno modelirane u prostor pružene ruke sveca i svetica koje neprirодно izviru ispod plašteva.

Obje su ove zanimljive slike očito dio nekog propalog poliptiha. U svom citiranom članku bio sam na osnovu tada dobivenih informacija napisao da su služile za vratnice orgulja prenesenih iz splitske katedrale u samostan klarisa. Danas, nakon recentnih studija C. Fiskovića i I. Boškovića o orguljama splitske katedrale i nakon što sam pregledao orgulje koje su god. 1901. prenesene iz stolne crkve u novu crkvu sv. Klare i utvrdio k tome da naše slike nisu oslikane bar nekim ornamentima i na stražnjoj strani, mislim da ta pretpostavka ne bi imala osnove.²⁾ Kako danas obje slike imaju okvire iz 18. st. (vel. 93/46 cm) na kojima su vidljivi tragovi šarki uklonjenih recentnim restauriranjem tih okvira, nije isključeno da su ipak ta dva polja bila možda u doba kasnog baroka adaptirana možda za vrata nekog ormara ili slično. Za katedralu ne bi govorio ni ikonografski faktor jer se u splitskoj stolnoj crkvi ne spominju kultovi prikazanih

*Slika sv. Klare nakon restauriranja
(Foto: Živko Bačić)*

svetaca, dok bi lik sv. Nikole bio logičniji u samostanu sv. Klare jer je srednjovjekovna crkva sv. Nikole »de Sdoria« bila negdje u 18. st. pripojena starom samostanu klarisa u južnom dijelu Dioklecijanove palače i pretvorena u samostanske prostorije.³⁾ Iz te je crkve po svoj prilici i lijepa pala s likom zaštitnika pomoraca, rad dobrog mletačkog majstora iz kasnijeg Cinquecenta, koja se i danas nalazi također u splitskom samostanu sv. Klare, a namjeravam je uskoro objelodaniti.

BILJEŠKE

- 1) K. Prijatelj, Slike domaće škole XV stoljeća u Splitu, izdanje Galerije umjetnina u Splitu, Split 1951, str. 17—19.
- 2) C. Fisković, Iz glazbene prošlosti Dalmacije, Mogućnosti XXI, 6—7, Split, 1974, str. 713—714; I. Bošković, O orguljama splitske stolnice iz g. 1702, Sv. Cecilija, Zagreb 1976, br. 3.
- 3) S. Marija od Presvetog Srca (A. Petričević), Samostan Svete Klare u Splitu 1308—1978, Split 1979, str. 22, 83.

